

Arsyllfa **Wledig** Cymru
Wales **Rural** Observatory

ARDALOEDD GWLEDIG ANGHYSBELL

Hydref 2009

Cronfa Amaethyddol Ewrop ar gyfer Datblygu
Gwledig Ewrop yn Buddsoddi
mewn Ardaloedd Gwledig
The European Agricultural Fund for
Rural Development: Europe Investing in
Rural Areas

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

ADRODDIAD CRYNO

Mae'r Adroddiad Cryno hwn yn cynnig brasolwg o ganlyniadau prosiect ymchwil mewn pedair cymuned ym 'mherfeddion cefn gwlad' Cymru a gynhaliwyd gan Arsyllfa Wledig Cymru (yr Arsyllfa) rhwng mis Rhagfyr 2008 a mis Ebrill 2009.

Yr Ymchwil

Gan dim ym Mhrifysgol Caerdydd ar ran Arsyllfa Wledig Cymru (Yr Arsyllfa).

PRIF GANFYDDIADAU

Ystyriai 94% o atebwyr fod ansawdd eu bywyd naill ai'n "dda iawn" neu'n "eithaf da".

Tueddai atebwyr i grybwyll heddwch a thawelwch, naws gymunedol, ffordd fwy hamddenol o fyw, y dirwedd a'r golygfeydd fel pethau yr oeddent yn eu hoffi yn eu hardaloedd.

Ystyriai 36% o breswylwyr fod y gwasanaethau cyffredinol a gynigiwyd yn eu hardal leol yn 'wael' neu'n 'wael iawn'.

Ystyriai 63% fod y gwasanaethau ysbytai a gynigiwyd yn 'wael' neu'n 'wael iawn'.

Ystyriai 75% fod ysgol yn 'hanfodol' yn eu hardal leol; credai 21% ei bod yn 'ddymunol'.

Credai 82% fod Swyddfa Bost yn 'hanfodol'; nododd 16% ei bod yn 'ddymunol'.

Credai 58% fod band eang yn 'hanfodol' a nododd 33% ei fod yn 'ddymunol'. Fodd bynnag, dim ond 51% o'r holl atebwyr a dderbynai wasanaethau band eang.

Credai 92% fod mynediad i gar yn 'hanfodol'. Dim ond 4% o'r holl aelwydydd a oedd heb fynediad i gerbyd preifat.

Ystyrid yn gyffredinol fod trafndiaeth gyhoeddus yn wael.

Yr oedd gan 80% o gartrefi wres canolog. Yr oedd gan ganrannau uchel tebyg inswleiddio a gwydro dwbl.

Nid oedd safon yr arbed ynni a gwres mor uchel mewn cartrefi rhent: nid oedd gan 30% wres canolog; nid oedd gan 30% inswleiddio llofft; ac nid oedd gan 31% wydro dwbl.

Nid oedd gan 59% gyswllt â'r prif ddraeniad.

Yr oedd pryder cyffredinol am gynaliadwyedd cymunedau ym 'mherfeddion cefn gwlad' Cymru.

CEFNDIR

Yn sgil cyhoeddi'r ddogfen bolisi yn 2008 'Cymru'n Un', a nodai fod angen mynd i'r afael â'r pynciau penodol a oedd yn effeithio ar ardaloedd 'perfeddion cefn gwlad' Cymru rhoddodd Llywodraeth y Cynulliad Cenedlaethol (Llywodraeth y Cynulliad) gomisiwn i Arsyllfa Wledig Cymru (yr Arsyllfa) i ymgymryd ag ymchwil helaeth i'r meysydd hyn. Nod yr ymchwil oedd archwilio profiad trigolion o fywyd ym 'mherfeddion cefn gwlad' Cymru, gan roi pwyslais ar y strategaethau a'r mecanweithiau a fabwysiadwyd mewn perthynas â'r gwasanaethau a gynigid.

At ddibenion yr astudiaeth diffiniwyd ardaloedd perfeddion cefn gwlad fel cymunedau â llai na 1,000 o gartrefi, a gymerai o leiaf 30 munud mewn car i'w cyrraedd o le â phoblogaeth o fwy na 10,000. Er mwyn deall y pynciau penodol sy'n effeithio ar yr ardaloedd hyn yn well, cynhaliwyd dadansoddiad cyffredinol o'r data a gasglwyd fel rhan o'r arolwg cartrefi yng nghefn gwlad Cymru a gynhaliwyd gan yr Arsyllfa yn 2007.¹ Defnyddiwyd canlyniadau'r dadansoddiad hwn wedyn i lywio strwythur yr ymchwil.

METHODOLEG

Un o brif nodau'r ymchwil oedd cynnig gwahanol olygweddau rhanbarthol a sicrhau bod digon o amrywiaeth. Yn dilyn trafodaethau â Llywodraeth y Cynulliad, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (WLGA) a chynrychiolwyr llywodraethau lleol o Wynedd, Penfro a Phowys, cytunwyd y câi'r ymchwil ei chynnal yn fras mewn pedair ardal: Pen Llŷn, Gogledd Powys, De Powys a Gogledd Penfro. At hynny, cytunwyd y byddai'r Arsyllfa yn dod o hyd i bedair ardal bosibl ym mherfeddion cefn gwlad, sef un ym mhob un o'r ardaloedd a enwyd, i gymryd rhan yn yr astudiaeth.

Fel cam cyntaf i ddod o hyd i gymunedau addas i'r astudiaeth mireiniwyd a helaethwyd y diffiniad cychwynnol o'r hyn oedd ardal 'ym mherfeddion cefn gwlad' i gynnwys y meini prawf canlynol:

- cymunedau a gymerai o leiaf 30 munud mewn car i'w cyrraedd o le sydd â phoblogaeth o fwy na 10,000.
- cymunedau sy'n cynnwys rhwng 180 a 500 o aelwydydd.
- cymunedau sydd â llai na phump o'r deuddeg gwasanaeth 'allweddol' a ddiffinnir fel:

- Siop fwyd
- Swyddfa Bost
- Gorsaf betrol
- Banc neu Gymdeithas Adeiladu
- Meddyg Teulu
- Deintyddfa
- Fferyllfa
- Sefydliad addysgol
- Llyfrgell barhaol
- Gorsaf Heddlu
- Arhosfan bws neu orsaf drenau
- Peiriant Arian Twll yn y Wal

Trwy ddefnyddio'r meini prawf hyn, yn ogystal â thechnoleg mapio GIS, lluniwyd rhestr fer o bedwar ar hugain o gymunedau ymchwil posibl gan yr Arsyllfa. Trwy dynnu ar yr wybodaeth a gafwyd mewn ymweliadau cwmpasu ym mhob un o'r cymunedau, ynghyd â chynghor oddi wrth Lywodraeth y Cynulliad a'r awdurdodau lleol, dewiswyd pedair cymuned ymchwil, sef Aberdaron (ym Mhenllŷn); Clydau yng ngogledd Penfro; Llanfihangel-yng-Ngwynfa yng ngogledd Powys; a Llangamarch yn ne Powys. Amlinellwyd yr ardaloedd ymchwil yn y cymunedau hyn drwy ddefnyddio codau post a thechnoleg GIS. Gan fod codau post ac ardaloedd cynghorau cymuned yn gorgyffwrdd cynhwyswyd ambell ran o gymunedau cyfagos yn yr ardaloedd ymchwil.

Yr oedd gan yr ymchwil bedwar cymal allweddol.

Cymal 1: Yn ystod mis Rhagfyr 2008 a mis Ionawr 2009, cynhaliwyd arolwg cartrefi manwl ym mhob un o'r ardaloedd ymchwil. Cynhaliwyd yr arolygon gan dîm o ymchwilwyr ôl-radd, a oedd yn cynnwys siaradwyr Cymraeg, o dan gyfarwyddyd staff graidd yr Arsyllfa. Gofynnwyd i bob aelwyd yn yr ardal ymchwil gwblhau holiadur (naill ai yn Gymraeg neu yn Saesneg) dros gyfnod o bedwar diwrnod. Dengys y tabl isod y gyfradd atebion ym mhob ardal ymchwil.

Cymuned	Atebion	Cyfradd ateb
Aberdaron ²	214	47%
Clydau	245	54%
Llanfihangel	192	52%
Llangamarch	194	52%
Cyfanswm	845	51%

¹ Arsyllfa Wledig Cymru (2008) *Adroddiad ar Arolwg Cartrefi yng Nghymru Wledig 2008: Adroddiad 17*. WRO: Caerdydd.

² Yn ôl Cyfrifiad 2001 yr oedd dros 22% o aelwydydd yn ardal ymchwil Aberdaron yn gartrefi gwyliau neu'n ddibreswyl.

Cymal 2: Yn dilyn yr arolwg cartrefi cynhaliwyd cyfanswm o 60 (15 ym mhob ardal astudiaeth) cyfweiliad manwl wyneb yn wyneb â thrigolion a fynegodd barodrwydd i gymryd rhan yn ail gymal yr ymchwil. Lluniwyd a datblygwyd y cymal hwn o'r ymchwil drachefn gan gynnig y dewis o gyfweiliad naill ai yn Saesneg neu yn Gymraeg. Cofnodwyd a thrawsgrifiwyd pob cyfweiliad yn llawn.

Cymal 3: Ym mhob un o'r pedair ardal astudiaeth crewyd grŵp ffocws gyda phobl ifainc leol rhwng 14 a 18 oed. Cofnodwyd a thrawsgrifiwyd y grwpiau ffocws. Cynhaliwyd grwpiau ffocws Aberdaron a Chlydau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Cymal 4: Gofynnwyd i groestoriad o ddarparwyr gwasanaethau a oedd yn cynnig gwasanaethau ym 'mherfeddion cefn gwlad' Cymru i gwblhau holiadur. Rhoddwyd y dewis iddynt ateb drwy'r post, yn electronig neu dros y we, naill ai yn Gymraeg neu yn Saesneg. Cysylltwyd â chyfanswm o 243 o ddarparwyr gwasanaethau a chafwyd 49 ateb, sef cyfradd ateb o 20%.

CANFYDDIADAU

Cafwyd cysondeb yng nghanfyddiadau'r ymchwil; tueddai'r data ansoddol o Gymalau 2, 3 a 4 i gefnogi'r data meintiol a gynhyrchwyd gan Gymal 1, sef yr arolwg cartrefi.

Yr Ardal Leol a Demograffeg

Ar draws y pedair ardal yr oedd bron 45% o'r atebwyr wedi byw yn eu hardal leol gyfredol ers dros 25 mlynedd.

Yr oedd dros hanner yr atebwyr mewn gwaith; yr oedd 39% wedi ymddeol; yr oedd 5% yn ddi-waith; ac yr oedd 3% yn sâl hirdymor ac yn anabl. Yr oedd gan Aberdaron, lle'r oedd y ganran uchaf o drigolion wedi ymddeol, ganran gryn dipyn yn is o atebwyr mewn gwaith. Yng Nghlydau yr oedd y ganran uchaf o atebwyr â salwch hirdymor ac atebwyr anabl, sef 6%. Gweithiai canran gymharol uchel o atebwyr (35%) o'u cartrefi neu ynddynt.

Mewn perthynas ag incwm aelwyd yr oedd gan 23% o atebwyr incwm aelwyd blynyddol a oedd yn llai na £10,000 tra oedd gan 8% incwm aelwyd a oedd yn fwy na £52,000 y flwyddyn.

Yr oedd dros 90% o atebwyr yn fodlon ar eu hardal leol fel lle i fyw. Gyda hynny, ystyriai 94% fod ansawdd eu bywyd naill ai'n "dda iawn" neu'n "eithaf da". Tueddai atebwyr i werthfawrogi llonyddwch a thawelwch fwyaf, ffordd arafach o fyw, nawys gymunedol a'r dirwedd a oedd yn

gysylltiedig â'u hardal. Y gŵyn fwyaf cyffredin oedd y diffyg gwasanaethau a'r dirywiad mewn gwasanaethau cyfredol a'r cwtogi a fu arnynt.

Cymuned a Diwylliant

O safbwynt ethnigrwydd ac iaith, ystyriai 49% o atebwyr eu hunain yn Gymry, ac yr oedd ychydig fwy o atebwyr (35%) yn rhugl eu Gymraeg. Yn Aberdaron a Llanfihangel yr oedd y canrannau uchaf o siaradwyr Gymraeg ac yn Llangamarch yr oedd yr isaf. Yr oedd bron 40% o atebwyr wedi symud i'r ardal o Loegr.

At ei gilydd yr oedd canfyddiad o deyrngarwch cymunedol yn uchel wrth i 86% o atebwyr nodi bod 'ymdeimlad o berthyn' da yn eu hardal leol. Yn yr un modd, ystyriai canran uchel o atebwyr (80%) eu hunain yn aelodau o'r gymuned leol. Ymhlith siaradwyr Gymraeg y tueddwyd i gael y canrannau uchaf o ymdeimlad o berthyn - ystyriai 91% o'r grŵp hwn eu bod yn aelodau gweithgar o'r gymuned leol. Fodd bynnag, dangosodd y data cyfweild â thrigolion di-Gymraeg eu bod at ei gilydd wedi eu cymathu'n dda mewn cymunedau lleol. Ystyriai lleiafrif sylweddol, sef 40% o atebwyr, fod eu hardal leol yn ynysig.

Gwasanaethau

Ar draws y pedair ardal gymunedol, ystyriai 37% fod safon y gwasanaethau cyffredinol a gynigir yn 'foddhaol'; ystyriai 27% ei fod yn 'dda' neu'n 'dda iawn'; ac ystyriai 36% o atebwyr fod safon y gwasanaethau cyffredinol a gynigir yn 'wael' neu'n 'wael iawn'. Prin oedd yr atebwyr a gredai fod y gwasanaethau a gynigir wedi newid 'er gwell'. Yr oedd tuedd ymhlith atebwyr Aberdaron i bwysleisio yr ochr orau ar eu gwasanaethau, tra oedd atebwyr Llanfihangel fwyaf beirniadol. Trigolion hirdymor oedd fwyaf tebygol i awgrymu bod gwasanaethau wedi newid 'er gwaeth'.

At ei gilydd, yr oedd atebwyr yn dibynnu ar gymorth i gael mynediad i wasanaethau. Fodd bynnag, yr oedd ychydig dros chwarter (26%) o'r holl atebwyr yn y grŵp oedran dros 65 oed yn dibynnu ar gymorth i gael mynediad i wasanaethau. Yn ardal gymunedol Llanfihangel yr oedd 23% o atebwyr yn dibynnu ar gymorth i gael mynediad i wasanaethau.

O safbwynt mynediad i wasanaethau iechyd, yr oedd trigolion yn fodlon yn gyffredinol ar ddarpariaeth meddygon teulu ac yn anfodlon ar fynediad at wasanaethau deintyddol. Yr oedd pryderon mawr hefyd am ddarpariaeth ysbytai a'r gwasanaethau ambiwlans. Er enghraifft, ystyriai 63% o atebwyr fod darpariaeth ysbytai yn 'wael'

neu'n 'wael iawn', ac yr oedd yn rhaid i 42% o atebwyr deithio dros 30 milltir i ysbyty. Yn Aberdaron 87% oedd y ganran hon. At hynny, dadleuwyd bod y gwasanaethau ambiwlans wedi eu tangyllido. Er bod tuedd ymhlith trigolion i arddel disgwyliadau isel o'r gwasanaethau a gynigir ac yn pwyso a mesur y rhain law yn llaw â'u hansawdd bywyd, dangosai tystiolaeth o gyfweiliadau fod rhai yn ystyried symud i ardal drefol oherwydd eu bod yn credu bod problem wrth gael mynediad i wasanaethau iechyd.

Er bod atebwyr yn ystyried gwasanaethau'r heddlu'n 'foddhaol' yn gyffredinol, yr oedd mwy ohonynt yn ystyried y gwasanaethau hyn yn 'wael' yn hytrach nag yn 'dda' neu 'dda iawn'. Y canfyddiad cyffredinol oedd nad oedd yr heddlu yn derbyn digon o adnoddau.

Yr oedd rhai gwasanaethau, a ystyriwyd yn 'hanfodol' gan nifer fawr o'r atebwyr ar gyfer cynaliadwyedd y cymunedau gwledig hyn, wedi eu cwtogi'n ddiweddar. Er enghraifft, ystyriai 75% o atebwyr fod ysgol yn 'hanfodol' yn eu hardal leol, a chredai 21% ei bod yn 'ddymunol'. Credai hyd yn oed ragor, sef 82% o atebwyr, fod Swyddfa Bost yn 'hanfodol'; a dywedodd 16% ei bod yn 'ddymunol'. Ystyriai 66% o atebwyr fod meddyg teulu lleol yn 'hanfodol' ac ystyriai ychydig dros chwarter (26%) ei fod yn 'ddymunol'. Ystyrid gwasanaethau fel neuaddau cymuned, tafarndai, eglwysi a chapeli yn bwysig hefyd ar gyfer y cymunedau gwledig hyn gan nifer fawr o atebwyr, yn yr arolwg cartrefi yn ogystal ag yn y cyfweiliadau.

Ym mhedair ardal yr arolwg nid oedd darpariaeth leol ar gyfer sinemâu, clybiau nos, theatrau, pyllau nofio, campfeydd neu ganolfannau hamdden. Yr oedd angen awr neu fwy o daith i gyrraedd a dychwelyd i gael mynediad i'r mathau hyn o wasanaeth. Dangosodd tystiolaeth y grwpiau ffocws fod y pynciau mynediad hyn yn effeithio'n fawr ar bobl ifainc a oedd yn ceisio mwy o annibyniaeth ond heb drafnidiaeth bersonol.

Ystyrid mynediad i'r 'perfeddion cefn gwlad' hyn gan y gwasanaethau brys gan y rhan fwyaf o atebwyr naill ai'n 'dda', yn 'dda iawn' neu'n 'foddhaol'. Fodd bynnag, yr oedd nifer fawr o atebwyr yn ystyried mynediad yn 'wael' neu'n 'wael iawn', yn enwedig yn Aberdaron (34%). Dylid nodi hefyd fod y pryderon a godwyd yn gynharach am ansawdd y gwasanaethau ambiwlans.

Yr oedd cryn ddefnydd ar siopau lleol ym mherfeddion cefn gwlad, er bod tystiolaeth anecdotaidd fod prisiau'r nwyddau yn ddrud o'u cymharu ag ardaloedd trefol. Aeth bron tri chwarter o aelwydydd i ymweld ag archfarchnadoedd mewn trefi mwy yn wythnosol. At hynny, yr oedd ychydig dros hanner (52%) o atebwyr, i raddau mwy neu lai eu cysondeb, yn siopa ar y we.

Yr oedd mynediad i gyfrifiadur yn y cartref yn gymharol uchel, sef 74% o'r holl aelwydydd. Mae'r mwyafrif mawr o'r aelwydydd hyn (88%) â chyswllt â'r we, sy'n cynrychioli 65% o'r holl aelwydydd yn yr arolwg.

O safbwynt darparu gwasanaethau band eang yr oedd gwir fwllch rhwng y galw a'r cyflenwad. Ystyriai 58% fod band eang yn 'hanfodol' a nododd 33% ei fod yn 'ddymunol'. Fodd bynnag, dim ond 51% o'r holl atebwyr a dderbynai wasanaethau band eang. Yr oedd pob dosbarth o atebwr, gan gynnwys atebwyr yr arolwg, y rhai a gyfweilwyd, pobl ifainc a darparwyr gwasanaethau, yn pwysleisio'r angen am wasanaeth band eang o safon uchel yng nghefn gwlad Cymru a fyddai'n caniatáu i fusnesau, entrepreneuriaid, darparwyr addysg a chymunedau lleol ffynnu a goroesi'n well. Yn Llanfihangel ac yn Llangamarch yr oedd y gwasanaethau band eang gwaethaf.

O safbwynt gwasanaethau band eang digidol, derbynai 55% o atebwyr y gwasanaethau hyn; ni châi 21% ddim; a dywedodd 22% nad oeddent ar gael yn eu hardaloedd hwy.

Tueddai atebwyr i asesu derbyniad ffonau symudol naill ai'n 'fylchog' neu'n 'wael', ac nid oedd ond 20% yn ei ystyried yn 'dda'. Gan Langamarch yr oedd y derbyniad ffôn symudol gorau; gan Lanfihangel yr oedd y gwaethaf. Ni ddefnyddiwyd ffonau cyhoeddus gan y rhan fwyaf o ddigon o atebwyr (81%). O blith yr atebwyr a ddefnyddiai nhw tueddent i wneud hynny lai nag unwaith yr wythnos.

Trafnidiaeth

Ystyrid yn gyffredinol fod trafndiaeth gyhoeddus yn wael yn ardaloedd yr astudiaeth. Ystyrid bod cerbydau preifat yn 'hanfodol' ar gyfer byw yn eu hardal leol gan 92%, ac nid oedd ond 4% o aelwydydd â mynediad i gar neu gerbyd preifat arall.

Yr oedd tri o bob pum aelwyd (41%) yn perchen ar ddau neu ragor o gerbydau, ac yr oedd 37% arall yn perchen ar un. Nid oedd y data hwn yn

cynnwys cerbydau amaethyddol. Nid oedd neb yn defnyddio trafniadaeth gyhoeddus i fynd i'r gwaith.

Crybwyllwyd pris tanwydd a'r angen mawr am gar fel y ddau brif reswm pam yr oedd byw yn yr ardaloedd gwledig hyn yn ddrutach nag mewn ardaloedd trefol. Er bod nifer gyfyngedig o lefydd yn gwerthu tanwydd ym mhob ardal, yr oedd llawer o atebwyr yn trefnu prynu tanwydd ar yr un adeg â'u hymweliad â threfydd cyfagos.

Ynni

Yr oedd yr arolwg yn dangos bod gan 80% o aelwydydd wres canolog. O ran mesuriadau i arbed ynni, yr oedd gan 82% o atebwyr inswleiddiad llofft; yr oedd gan 82% wydro dwbl; gwnaeth 87% ddefnydd o fylbiau golau arbed ynni; ac yr oedd gan 35% inswleiddiad yng ngheudod y wal. Dylid nodi bod gan lawer o dai waliau cerrig solet, felly nid oedd modd dewis inswleiddio'r ceudod wal. Prin oedd yr aelwydydd a ddefnyddiai baneli haul neu felinau gwynt. Fodd bynnag, yr oedd ychydig fwy na thraean (34%) o atebwyr yn Aberdaron yn ystyried buddsoddi mewn melin wynt.

Yr oedd natur y nwyddau arbed gwres canolog ac ynni yn amrywio yn ôl deiliadaeth y tŷ. Er enghraifft, yr oedd gan 80% o dai ar rent cymdeithasol wres canolog o'u cymharu â 67% o dai rhent preifat.

Gan adlewyrchu'r cynnydd mewn costau tanwydd, yr oedd 46% o atebwyr yn lleihau eu defnydd o wres yn ystod y tywydd oer er mwyn arbed arian. Dywedodd lleiafrif bach eu bod yn lleihau eu defnydd o wres am resymau amgylcheddol. Y grwpiau incwm llai oedd y grwpiau mwyaf tebygol i leihau eu defnydd o wres.

Mewn perthynas â chyflenwad trydan, yr oedd mwy nag un ymhob tri atebwr yn dioddef o doriadau yn eu cyflenwad pŵer yn eu hardal leol. Yn Aberdaron a Llanfihangel yr oedd y canrannau uchaf o atebwyr â chanfyddiad negyddol o ba mor ddibynadwy oedd y gwasanaeth trydan lleol.

Nid oedd gan oddeutu chwech o bob deg aelwyd yn yr arolwg gyswllt â'r priif ddraeniad. Yr oedd nifer o dai yn Llangamarch a Llanfihangel yn dibynnu ar ffynhonnau neu bistyll am eu dŵr.

Cymunedau Cynaliadwy

Yr oedd pryder cyffredinol am gynaliadwyedd hirdymor y 'perfeddion' cefn gwlad hyn. Dadleuwyd bod cyfuniad o amgylchiadau wedi arwain at boblogaeth hŷn ac nad oedd unrhyw gymhelliad i bobl ifainc naill ai aros yn yr ardaloedd hyn neu symud iddynt. Yr oedd yr amgylchiadau hyn yn cynnwys:

- Diffyg canolbwytio ar ardaloedd gwledig gan Lywodraeth y Cynulliad;
- Cyllidebau afrealistig i awdurdodau lleol;
- Dim gobaith am waith;
- Prisiau tai uchel;
- Prinder tai fforddiadwy;
- Dim 'gwerth am arian' am y Dreth Gyngor;
- Cwtogi gwasanaethau - yn enwedig ysgolion lleol;
- Costau byw uchel.

At hynny, yr oedd pryderon am gynaliadwyedd yr iaith Gymraeg.

Syniadau i wella cynaliadwyedd

Cynigiodd atebwyr o bob dosbarth syniadau am hybu a gwella cynaliadwyedd yn eu hardaloedd lleol. Yr oedd y rhain yn cynnwys:

- Cymhellion ariannol i fusnesau bychain a chanolig a busnesau gwledig eraill;
- Band eang a thelegyfrathebu o safon uchel;
- Trefniadaeth llywodraeth sy'n cynnwys cymunedau lleol, llywodraeth leol, busnesau a sefydliadau lleol fel y Clwb Pêl-droed, RSPB a Severn Trent Water;
- 'Rhyddhad Gwledig' mewn perthynas â thanwydd, bwyd, treth cerbyd a Threth Gyngor;
- Meini prawf newydd i asesu cyllidebau llywodraethau lleol gwledig;
- System cynllunio gwledig fwy cydnaws a chydymdeimladol;
- Mwy o dai fforddiadwy;
- Mynd i'r afael â phwnc tai haf;
- Cydnabod gwerth y rhwydwaith fferylliaeth a'i ddefnyddio at ddibenion dosbarthu nwyddau mewn ardaloedd gwledig;
- Rhoi darparwyr gwasanaethau at ei gilydd o dan yr un to mewn swyddfeydd gwledig;
- Seibergaffis;
- Tocynnau teithio bysiau/trenau;
- Teithio mewn grŵp drwy gymorthdal i bobl ifainc gael mynediad i gyfleusterau hamdden.